

DAN JITIANU

Consultați scenografi!

După patru ani de la Colocviul internațional de arhitectură, la care am participat cu o comunicare cu titlul „Provizoriul scenografic și durabilul arhitectural”, revin asupra acestei teme, determinat de problemele cu care m-am confruntat recent și care aparțin domeniului concret al construcțiilor de teatre.

Comunicarea din 1982 era un fel de invitație adresată arhitecților de a lua cunoștință de modalitatea de gândire familiară scenografilor, aceea a concepției evolutive a spațiului, a proiectării în vederea schimbării și transformării. Premisa acestui apel era, și continuă să fie, rapida evoluție a programelor de arhitectură și tehnologiilor, a funcțiunilor deci, pentru care „pasul” arhitecturii este prea lent și cu bătaie prea lungă pentru a le putea face față. Pornind de la diferența dintre termenul de perimare al unei clădiri, zeci și uneori sute de ani, și cel al unei tehnologii, 15—20 de ani (uneori chiar mai puțin), apropierea arhitecților de modalitatea de gândire a scenografilor în sensul unei concepții evolutive a spațiului mi se părea una dintre soluțiile care putea rezolva anularea sau cel puțin micșorarea diferenței. Mi se pare la fel și astăzi, dar revenirea la această temă acum nu mai are caracterul general de atunci ci, după cum spuneam la început, se referă la cazul concret al spațiului teatral.

Am fost consultat de curînd de către proiectanții a două clădiri ce adăpostesc săli de spectacole. Prima observație pe care îmi îngădui s-o fac se referă la relația necesară dintre proiectantul de teatru și scenograful de teatru. Ca specialiști competenți prin pregătire și experiență în domeniul scenei, scenograful, maestrul de lumini și maestrul de sunet sînt cel mai potriviți consultanți ai proiectantului de spații de spectacol.

Cele două clădiri teatrale pe care le-am vizitat și analizat cu proiectanții sînt

aceea destinată Teatrului pentru copii și tineret din Iași și Casa de cultură a studenților din Craiova.

Pentru prima dintre ele, arhitecții Tăușanu, Popovici și Vișan au meritul de a fi rezolvat nu numai problemele legate de spațiul de spectacol în general, ci și pe acelea care se referă la specificul spectacolului pentru copii și tineret. Spațiul proiectat, prin flexibilitatea și proporțiile lui, este **propriu** pentru acest gen de spectacole.

Autorul celei de-a doua clădiri, cea de la Craiova, arhitectul Florin Gorănescu, a reușit să rezolve cu inteligență dificila temă a unei Case de cultură, temă care presupune funcțiuni mult mai complexe decît un teatru. Ca și la Iași, soluția adoptată utilizează un spațiu transformabil care permite schimbarea diverselor funcțiuni (teatru, discotecă, video, cinematograf etc.), fără efort și într-un timp foarte scurt.

Mi se pare firesc, și nu cred că mai este nevoie să argumentez, că exigențele oamenilor de teatru și ale spectatorilor față de clădirile teatrale noi corespund nivelului ridicat al artei teatrale românești. Clădirile celor trei Teatre Naționale: București, Tîrgu Mureș și Craiova, construite în ultimele decenii, au ridicat simțitor cota calitativă generală, scăzută, trebuie s-o recunoaștem, a arhitecturii teatrale de la noi. Eforturilor de investiții organizate la scară națională a venit să li se adauge, pe de altă parte, amenajarea studiourilor teatrale, proiectate de arhitecți și scenografi din teatre și executate cu forțe proprii. Aceste studio-uri au diversificat peisajul arhitecturii de spectacol, satisfăcînd, cu mijloace simple și eforturi bănești relativ modeste, nevoia de flexibilitate a spațiului pe care o reclamă spectacolul contemporan.

Încercînd să fiu mai elocvent în argumentația mea cu privire la importanța

relației spațiu-spectacol, vreau să amin-tesc cititorilor că multe dintre marile realizări ale artei scenice nu ar fi fost de imaginat în afara spațiilor în care au fost concepute. Așa s-a întâmplat cu **Furtuna**, **Azilul de noapte**, **Tartuffe**, **Cabala bigoților** sau **Hamlet** la Sala Studio a Teatrului „Bulandra” sau cu **Danton** de Camil Petrescu pe scena Naționalului Bucureștean. Aceste spectacole și încă altele rămân legate în memoria noastră de spațiile în care au fost concepute și jucate. Potențialul spiritual, atunci când există, al spațiului teatral devine activ și pregnant în momentul valorificării lui inspirate prin spectacol. Mai mult decât atât, am senzația că diarele invizibile ale acestor spectacole creează cu timpul în spațiul sălii un fel de halou, pe care dacă ar fi să-l numesc, i-aș spune „Spiritul bun al sălii”.

Pentru arhitectul proiectant, tema teatrală mi se pare a fi una din cele mai dificile teme, în primul rând din cauza mizei spirituale a spațiului de conceput. În al doilea rând, dificultățile acestei teme sînt sporite de specificul actului teatral, în care relația de schimb biunivocă spectacol-spectator este esențială. Modul în care este rezolvată comunicarea dintre cele două elemente constitutive ale spectacolului — scena și sala — conferă spațiului calitate teatrală și în același timp personalitate.

În al treilea rând, puțini arhitecți reușesc să se întilnească cu o asemenea temă de două ori în cariera lor. Specializarea strictă, în mod realist, nu este posibilă ca în alte domenii ale arhitecturii, din cauza frecvenței reduse a acestui gen de investiții. În schimb, lipsa acestei specializări presupune pentru arhitectul proiectant, novice în temă, o imensă muncă de documentare premergătoare actului creației. Indiscutabil, este meritul arhitecților autori ai Naționalelor din Tîrgu Mureș, Craiova și București de a fi reușit să transforme în succese întilnirea cu această temă.

În al patrulea rând, spectacolul de teatru presupune astăzi o tehnologie meca-

nică, de iluminare și de sonorizare pe care o dorim cu toții, indiferent de ce parte a cortinei ne aflăm, adecvată atât nivelului artistic al teatrului cît și în acord cu tehnologiile avansate din alte domenii, tehnologii care, cel puțin pînă acum, nu au pătruns cu vigoare în teatrul nostru.

Nu sînt adeptul modelului german al „scenei uzină”, pe teritoriul căreia uneori tehnica devine un scop în sine; prefer să consider tehnica un instrument de realizare a creației artistice: spectacolul. Pe de altă parte, fi cer acestui instrument cea mai mare flexibilitate, astfel încît alegerea soluțiilor optime pentru un spectacol să nu fie stînjinită de echipamente de înaltă tehnicitate, e drept, dar greoaie și imposibil de mutat. Nu cred că e cazul să insist asupra calității aparatului și instalațiilor de scenă și nu cred, în același timp, că aceasta este problema cea mai importantă care i se pune arhitectului proiectant. Importantă mi se pare în primul rând amplasarea, localizarea adecvată a acestor tehnologii în spațiul destinat spectacolului, în sală și în scenă deci, pentru că, la urma urmei, un aparat prost oricînd poate fi înlocuit cu unul mai bun, evident însă cu condiția să se fi prevăzut în proiect spațiul fizic pentru a-l monta și circuitele de alimentare cu energia necesară. Pe de altă parte, importantă este flexibilitatea acestei aparaturii, folosirea ei diversă în funcție de cerințele spectacolului.

Mi se pare clar că un proiectant nu poate acoperi, uneori în termene prea scurte de predare a lucrării, această complexitate de probleme pe care le ridică tehnologia teatrului, alegerea soluțiilor optime de amplasare și flexibilitate. Din această cauză, consultarea scenografilor și arhitecților, care folosesc zi de zi în teatre aceste tehnologii, mi se pare firească. Așa cum pentru proiectarea unei fabrici arhitectul se consultă și colaborează cu tehnologul, nu vîd de ce pentru proiectarea unui teatru arhitectul să nu se consulte și să nu colaboreze cu colegii lui din teatre, scenografii.

(Continuare de la p. 173)

un om deosebit de plăcut atât în raporturile profesionale cît și în șuetele de după aceea, pe malul mării, în mirifica lume a Deltei, la Histria sau la Callatis, sau în alte locuri ale Dobrogei, peste tot simțindu-se în largul dorințelor sale de a se confunda cu acest tărîm încărcat de istorie, de mister și de înnoiri.

Și-a păstrat mereu vioiciunea spiritului, fiind surprins și obligat să treacă Styxul după ce încă ani de-a rîndul de la pensionare a fost prezent ca regizor pe diferite scene ale țării.

Și-a păstrat mereu dragostea de tărîmul mării, de Constanța și de oamenii ei, de teatrul de care se legase atât de mult...

Lăsînd în urmă regretul profund al celor care l-au cunoscut îndeaproape, al celor ce i-au primit îndrumările artistice, ca și al celor mulți ce au trăit, în serile de teatru, emoția participării la spectacolele sale.